

книжки. При цьому роль підручника повинна докорінно змінитися. У навчальному процесі незабаром використовуватиметься нова дидактична система: підручник ↔ комп'ютер (програмне забезпечення + засоби комунікації). Ця система вимагає ретельної розробки, науково-педагогічного обґрунтування, забезпечення методичної бази [6].

Висновки. Отже, одним з генеральних напрямів інформатизації освіти є створення індустрії комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, метою яких має бути забезпечення спланованого оновлення й модернізації існуючої матеріальної складової навчального середовища вищих закладів освіти. Ці сучасні засоби повинні відповідати світовому рівню науково-технічного розвитку суспільства, на їх основі можна впроваджувати новітні методики навчання, створювати умови для реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти. Ця мета може бути досягнута шляхом проведення скоординованих наукових досліджень, проектно-конструкторських та методичних розробок, виготовлення, модернізації та експериментальної перевірки нових, оновлених і модернізованих засобів навчання, їх постачання, впровадження, технічного обслуговування та методичної допомоги щодо їх використання у навчально-виховному процесі вищої школи.

Література

1. Державний стандарт загальної середньої освіти (проект): Інформатика / [авт. кол. під кер. М.І. Жалдака] // Освіта України. – 1997. – № 32. – 8 серпня. – С. 8–10.
2. Жук Ю.О. Характерні особливості поведінки у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі / Ю.О. Жук // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : збірник наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – Вип. 4. – 230 с.
3. Концепція інформатизації освіти (проект) / [В.Ю. Биков, Я.І. Вовк, М.І. Жалдак, Н.В. Морзе, Ю.С. Рамський та ін.] // Рідна школа. – 1994. – № 11. – С. 26–29.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н.Є. Мойсеюк. – 3-є вид., доп. – К., 2001. – 608 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2001. – 24 с.
6. Шиман О.І. Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 / О.І. Шиман ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005.

ШКВАРИНА Т.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ОСВИТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У кінці ХХ ст. у педагогічних ВНЗ III–IV рівнів акредитації в рамках підготовки вчителів за декількома спеціальностями студенти факультетів дошкільної освіти, які здобували другу спеціальність “Учитель іноземної мови загальноосвітньої школи”, прилучилися до вивчення основ методики навчання іноземної мови (ІМ) дошкільників. Проте на їхній підготовці негативно позначалося те, що зміст спеціалізованої підготовки не відповідав сучасним вимогам. Вихідні положення підготовки вчителів не могли бути успішно реалізованими через відсутність системи підготовки таких фахівців, підручників, спеціалізованих навчальних посібників з ІМ та методики забезпечення іноземної освіти дошкільників.

Проблема підготовки вчителів до навчання ІМ дошкільників відображено лише в декількох дисертаційних дослідженнях, виконаних в Україні та Росії

(С.В. Будає, В.М. Карташова, Н.Л. Московська, Н.В. Харитоновна та ін.) та публікаціях (О.Б. Бігич, І.Л. Бім, Ю.С. Вауліна, Н.Д. Гальськова, Н.А. Горлова, Р.Ю. Мартинова, В.М. Плахотник, Л.В. Позняк, С.В. Роман, Г.В. Рогова, Т.Е. Сахарова, О. Фрейдіна та ін.). Багато проблем професійної іншомовної, методичної та практичної підготовки майбутніх учителів ІМ до навчання дошкільників у нових умовах залишаються малодослідженими й недостатньо висвітлюються в педагогічній літературі.

У публікаціях немає відповідей на запитання про шляхи розв'язання істотних суперечностей між потребами системи дошкільної освіти та практикою підготовки у вищих навчальних закладах учителів ІМ.

Метою статті є висвітлення теоретичних засад визначення змісту підготовки майбутніх учителів іноземної мови до навчання дошкільників.

У різних науково-педагогічних джерелах вказано на значення принципів, якими необхідно керуватися, визначаючи зміст професійної освіти. Ці принципи мають бути вихідними у визначенні змісту спеціалізованої підготовки майбутніх учителів до здійснення іншомовної освіти дітей дошкільного віку.

На думку В.В. Краєвського, І.Я. Лернера, провідними принципами побудови змісту освіти є:

- відповідність змісту навчання в усіх його компонентах потребам суспільства (цілям навчання);
- урахування єдності змістової й процесуальної сторін навчання;
- структурної єдності змісту навчання на різних рівнях його формування під час просування від загальних до конкретних форм його реалізації [2, с. 352, 357–358].

Також ми погоджуємося з думкою О.М. Соловової про те, що на практиці зустрічаються непоодинокі випадки, коли концепції викладання навчальних дисциплін, розроблення навчальних програм з підготовки вчителя іноземної мови здійснюються без розроблення загальних концептуальних основ оновлення змісту освіти [6, с. 8].

Необхідно враховувати думку Ю.І. Пасова, що поняття вищої професійно-педагогічної іншомовної освіти значно ширше й важливіше, ніж традиційно уявляється. Іншомовна педагогічна освіта мусить у собі поєднувати аспекти пізнання, розвитку, виховання та навчання. У процесі іншомовної освіти майбутні вчителі мають оволодіти культурологічним, психологічним, педагогічним, соціальним змістом іншомовної культури. Іншомовна культура – це частина загальної культури людства, якою студент може оволодіти у процесі іншомовної освіти у пізнавальному (культурознавчому), розвивальному (психологічному), виховному та навчальному (соціальному) аспектах [4, с. 9].

З урахуванням цих принципів зміст підготовки вчителя до здійснення іншомовної освіти дошкільників має визначатися, виходячи з таких чинників:

- 1) змісту мети – ідеалу освіти;
- 2) аксіології освіти, тобто з тих цінностей, які є значущими для поставленої мети;
- 3) структури діяльності професіонала-вчителя з урахуванням специфіки спеціальності.

За роки навчання майбутній учитель має оволодіти іншомовною культурою за параметрами “знати – вміти – творити – бажати”, методикою й технологією її ефективного викладання учням. Отже, повинна здійснюватися організація здобуття студентами освіти, а на її завершальному етапі – одержання диплома зі спеціальності “Іншомовна освіта” та відповідної спеціалізації.

С.У. Гончаренко визначає зміст освіти як систему наукових знань (про природу, суспільство, людське мислення), практичних умінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей і відповідної поведінки, якими необхідно оволодіти в процесі навчання [1, с. 137].

Таким чином, кінцева мета професійної підготовки – формування професійної компетенції – має реалізовуватися у процесі педагогічного опрацювання змісту підготовки як об'єкта засвоєння та формування.

У педагогіці вищої школи досить повно обґрунтована процедура визначення змісту професійного навчання фахівців установлених спеціальностей, яка покликана забезпечити їх належну підготовку до професійної діяльності [3, с. 148–158]. Визначаючи зміст спеціалізації вчителя до здійснення іншомовної освіти дошкільників, ми керувалися тими самими підходами, що визначені педагогікою вищої освіти для встановлення змісту професійної підготовки та рекомендаціями Ради Європи.

Відповідно до такого підходу визначення змісту підготовки вчителя іноземної мови дітей дошкільного віку ми здійснили з дотриманням таких етапів:

1) теоретичний рівень визначення змісту підготовки вчителя: на основі встановлених закономірностей, змісту та технології навчання дошкільників іноземної мови відповідно до сучасної парадигми дошкільної освіти визначили зміст освітньо-кваліфікаційних вимог до професійної діяльності вчителя іноземної мови;

2) кваліфікаційний рівнем визначення змісту: з урахування освітньо-кваліфікаційних вимог розробили освітньо-професійну програму спеціалізованої підготовки вчителя (перелік і раціональне співвідношення навчальних дисциплін спеціалізації, вивчення яких забезпечить підготовку студентів до здійснення іншомовної освіти дітей дошкільного віку), уклали варіанти додатків з розділів спеціалізації до навчальних планів підготовки вчителя із різних фахів (спеціальності “Дошкільна освіта”, “Іноземна мова та література” тощо), на основі яких проводиться спеціалізація підготовки до здійснення іншомовної освіти дошкільників;

3) практичний рівень визначення змісту: укладання базових навчальних програм із навчальних дисциплін циклу спеціалізації та на їх основі – робочих навчальних програм для реалізації змісту освіти в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

При визначенні освітньо-професійної програми спеціалізованої підготовки та навчальних програм врахована думка А.В. Петровського, що навчання має здійснюватися таким чином, щоб студент не витрачав часу на вивчення кожного часткового явища і водночас був підготовлений до самостійного аналізу різних явищ майбутньої професійної діяльності, причому не лише тих, які відомі зараз, а й тих, що можуть з'явитися в майбутньому [3, с. 12].

Знайти загальне, таке, що найбільше зберігається у будь-яких змінах, цілком можливо. Як наслідок, на етапі укладання програмного навчального матеріалу в зміст з великої сукупності часткових елементів спеціальної лінгводидактики навчання дітей дошкільного віку було відібрано й включено лише ті з них, які є не просто самостійними предметами засвоєння, а засобом засвоєння загального, сутнісного. За такої умови у зміст спеціалізованої освіти введено стільки часткових явищ, скільки потрібно для теоретичної та методично-практичної підготовки майбутнього вчителя.

Встановлена таким чином інваріантна частина змісту стала його теоретичну компоненту. До неї включено: знання з теорії іноземної мови, основ дошкільної

освіти, комунікації та методики навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. Як практична інваріанта змісту іншомовної освіти майбутніх учителів нами до програм включено: в іншомовній освіті опрацювання дитячих сфер спілкування іноземною мовою, наповнення процесуальної компоненти елементами методики іншомовної освіти дітей, у методичній освіті – ілюстрацію теоретичних положень методики як науки й теорії системою прикладів з практики навчання дітей, відпрацювання основ такої практики на лабораторних, практичних заняттях та навчальних екскурсіях. На заняттях педагогічної практики відпрацювання методики формування вмій і навичок передбачено здійснювати як вправлення в реалізації теоретичних основ освітньої діяльності на основі гуманістичної особистісно орієнтованої технології розвитку, навчання й виховання дошкільників у процесі засвоєння ними основ спілкування іноземною мовою в ігровій діяльності.

Таким чином, системний аналіз складових педагогічного процесу на основі провідних принципів, які відображають сучасну парадигму підготовки вчителя, дав змогу адекватно до вимог соціуму визначити зміст освіти майбутнього вчителя іноземної мови дітей дошкільного віку та встановити технологію реалізації змісту методами особистісно-діяльнісного підходу до навчання студентів.

Формування процесуальної компоненти змісту освіти майбутнього вчителя проводилося з урахуванням того, що в методиці відбувся кардинальний поворот від навчання мови до навчання спілкування засобами іноземної мови як виду діяльності особистості.

Теорія діяльності виділяє три взаємопов'язані складові: мотив, мету та виконання.

Як відомо, будь-яка діяльність має трирівневу структуру: мотиваційно-спонукальний рівень, орієнтовно-дослідницький (аналітико-синтетичний) та виконавчий рівень. Щоб діяльність стала успішною, необхідно створити мотив, а потім виявити можливість знаходження мети у тому чи іншому предметному змісті.

У другій половині ХХ ст. в умовах глобалізації суспільних процесів та інтеграції культур у методиці навчання іноземних мов відгалужився і набуває становлення новий напрям – професійна лінгводидактика. Професійна лінгводидактика досліджує не лише визначення цілей навчання іноземної мови, а й змісту, форми, методів навчання. Вітчизняні та зарубіжні вчені (Г.Є. Бакаєва, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко, А.І. Комарова, А.К. Крупченко, С.І. Костириціка, О.Г. Поляков, Н.Д. Brown, N. Hutchinson, A. Waters та ін.) пропонують нову лінгвістичну модель іншомовної професійної комунікативної компетенції спеціаліста, формування якої реалізує мету та зміст професійно орієнтованого навчання. Іншомовна професійна комунікативна компетенція орієнтована на іншомовну професіоналізацію спеціаліста, що передбачає зростання професійної компетенції в процесі вивчення іноземної мови.

Зміст спеціалізованої підготовки майбутнього вчителя іноземної мови дошкільників передбачає використання спеціальних засобів навчання, а саме: навчальної програми, навчального підручника та тестів для перевірки сформованості знань, навичок і вмій студентів [7; 8].

Згідно з рекомендаціями Комітету з питань освіти при Раді Європи щодо навчання іноземних мов (A Common European Framework of Reference 2001 – ЗЄР, 2001 р.), нормативних документів Міністерства освіти і науки України, зокрема, рекомендованої для ВНЗ Міністерством Програми з англійської мови для професійного спілкування, студенти мають оволодіти загальнонавчальною та професійно

орієнтованою іноземною мовою. Передбачено, що випускник ВНЗ має володіти іноземною на рівні B2 (Vantage professional – просунутий професійно орієнтований) чи на більш високому C1 (Effective professional – автономний професійно орієнтований), що забезпечить молодому фахівцю академічну та професійну мобільність [5].

На жаль, до багатьох навчальних закладів приходять багато випускників шкіл з низьким рівнем іншомовної комунікативної компетенції. Часто це лише рівень A1 (Breakthrough – інтродуктивний) чи A2 (Strong Waystage – рівень “виживання”). Відповідно до Державного стандарту базової та повної середньої освіти від 2004 р., рівень володіння мовою випускниками шкіл має відповідати рівню B1+ (Strong Threshold – ускладнений рубіжний рівень), але такого рівня більшість випускників шкіл не досягає. Тому при укладанні змісту профільно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів для дошкільної ланки освіти, у навчальній програмі та підручнику використовується принцип урахування рівня іншомовної підготовки студента.

Підготовка вчителів іноземної мови до роботи в сучасній дошкільній ланці освіти має на меті формування професійної компетенції як інтегрованої характеристики особистості, яка об’єднує знання, навички, вміння, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль особистості, здатність адекватно користуватися іноземною мовою у професійних цілях.

У майбутнього вчителя іноземної мови дошкільників мають бути сформовані: інтегрована іншомовна професійна компетенція (лінгвістична, лінгвокраїнознавча, комунікативна, навчально-пізнавальна та лінгвометодична); психолого-педагогічна компетенція в галузі дошкільної освіти; методична та практична компетенція з методики навчання іноземної мови дітей дошкільного віку.

Висновки. Дослідження педагогічних джерел і практики підготовки майбутніх учителів дало змогу виявити теоретичні засади, які мають бути враховані у процесі укладання змісту спеціалізації вчителів іноземної мови дошкільників.

Майбутній учитель іноземної мови дошкільників має здобути підготовку з іноземної мови на рівні бакалавра (рівень досвідченого користувача мови – Effective Operational Proficiency), що буде відповідати традиціям підготовки вчителів іноземних мов в історії вітчизняної педагогічної освіти, тенденціям та вимогам до підготовки такого вчителя у кращих педагогічно-освітніх системах світу, рекомендаціям Ради Європи “Сучасні мови: вивчення, викладання, оцінювання. Загальноєвропейська компетенція”.

Спеціалізована підготовка вчителя до здійснення іншомовної освіти дітей дошкільного віку має включати:

1) загальні для підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня вчителя-бакалавра гуманітарну, природничо-наукову, соціально-економічну, психолого-педагогічну, іншомовну та методичну підготовки, визначені галузевим стандартом педагогічної освіти;

2) формування професійної компетенції вчителя іноземної мови, що інтегрує іншомовну, психолого-педагогічну, методичну та практичну компетенції в галузі дошкільної освіти.

Подальшого дослідження потребує проблема укладання змісту підготовки таких фахівців на рівні навчально-методичного комплексу.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

2. Краевский В.В. Дидактические основания определения содержания учебника / В.В. Краевский, И.Я. Лернер // Проблемы школьного учебника. О конструировании учебника. – М. : Просвещение, 1980. – Вып. 8. – С. 34–49.
3. Основы педагогики и психологии высшей школы : учеб. пособ. / под ред. А.В. Петровского. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1986. – 304 с.
4. Пассов Е.И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е.И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 3–18..
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
6. Соловова Е.Н. Подготовка учителя иностранного языка с учетом современных тенденций обновления содержания образования / Е.Н. Соловова // Иностр. яз. в школе. – 2001. – № 4. – С. 8–11.
7. Шкваріна Т.М. Англійська мова: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 688 с.
8. Шкваріна Т.М. Методика навчання ІМ дошкільників : навч. посіб. / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 300 с.

ШКІЛЬОВА Г.М.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

Необхідність удосконалення системи освіти детермінована соціальними змінами, що відбуваються в суспільстві. Сучасні школи інтенсивно впроваджують нові педагогічні технології, однією з яких є проектна. Завдання, яке стоїть перед вищими навчальними закладами, полягає в тому, щоб підготувати майбутніх учителів до ефективного використання нових технологій, озброїти їх знаннями та вміннями для успішної реалізації проектної технології в навчально-виховному процесі початкової школи.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що потребує інтегрованих знань та дослідницького пошуку її розв'язання. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значущість. Головною складовою методу є самостійність учня. Дуже важливим є структурування змістової частини проекту з визначенням поетапних результатів [4].

Майбутньому вчителю необхідно вміти організовувати дискусії, створювати позитивну атмосферу в класі, вміти ставити ключові та тематичні питання, визначати проблему дослідження, планувати поетапну діяльність учнів, організовувати самостійну роботу учнів, вміти знаходити інформацію за темою проекту, аналізувати, оцінювати знайдений матеріал. Як свідчить практика, випускники педагогічних ВНЗ не володіють цими вміннями достатньою мірою через відсутність умов для їх формування впродовж навчального процесу. Це створює суперечності між соціальним запитом та якістю підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Проблемі формування професійних умінь майбутніх викладачів присвячені дослідження Г.У. Алімбаєвої, С.Г. Воровщикова, О.В. Євсєєвої, Ж.Є. Сироткіної та ін.

Аналіз теоретичної та методичної літератури дав змогу визначити вміння як систему прийомів, яку послідовно виконує студент у відповідному виді діяльності для досягнення конкретного результату [6, с. 62].

Формування умінь проходить декілька стадій. Спочатку – ознайомлення з вмінням, усвідомлення його значення. Потім початкове оволодіння ним. Нарешті, самостійне й дедалі точніше виконання практичних завдань [3, с. 338].